

Transskription af:

Obscuritas

5:8 Skyggelandet: Elverkongen inviterer til fest i Elverhøj

Vært og tilrettelægger: Louise Lindblad

Medvirkende: Folklorist og vært på podcasten Ellevild Lone Ree Milkær, og Poul Grinder-Hansen, fortæller

Redaktør: Rikke Caroline Carlsen

Speaker1: Du lytter til en podcast fra Nationalmuseets mediehus, Vores tid.

Fortæller: Evald Tang Kristensen sidder i sin stue i hjemmet i Vejle. Her er kun lidt klingrende lyde ude fra køkkenet, hvor hustruen Kirsten står og laver aftensmad. Ellers er her stille. Børnene er for længst flyttet fra hjemmet, og Evald sidder nu med sit store grå skæg foroverbøjet ved sin skrivemaskine og forsøger at samle tankerne. Året er 1928, og det sidste punktum skal snart sættes. Mere end 50 års indsamlingsarbejde er ved at nå sin ende, men de sidste ord skal med, til fremtidige generationer, til fremtidige forskere. Til dig.

Louise Lindblad: Du lytter til Obscuritas. Det her er sidste afsnit i sæsonen, hvor jeg går i hælene på folkemindesamler Evald Tang Kristensen og bevæger mig ud i skyggelandet.

Lone Ree Milkær: Flot træ der står der. Det virker faktisk lidt som en port på en eller anden måde gør det ikke? Nu kørte vi også over åen, så måske er vi simpelthen i elverkongens land nu.

Louise Lindblad: I sidste afsnit hørte vi om lygteemanden, ham som flakker omkring med sit lys i Bakkebølle på Sydsjælland. Folklorist Lone Ree Milkær og jeg er nu på vej til Stevns. Det bliver det sidste stop på den her rejse. Ifølge sagnet skal Ellekongen opholde sig i de egne af landet, hvor landets konge endnu ikke har været. Og det skulle være tilfældet her i Stevns Herred. Så nu krydser vi grænsen til alle kongens rige. Fortæl hvad ved du om Ellekongen fra Stevns? Hvem er han?

Lone Ree Milkær: Jamen, han er jo ligesom sådan lederen af de underjordiske, eller det er det, man sådan forbinder med ham. Og så er han jo en festlig fyr. Der er gang i ham. Altså han holder fest derinde i Elverhøjen. Og det er jo mest altså... Man kender ham mest. Det man måske ville kalde populærkulturelle fremstillinger af ham. Altså det her teaterstykke, der hedder Elverhøj, som var ret populært engang. Og så H.C. Andersens eventyr, selvfølgelig.

Louise Lindblad: I H.C. Andersens eventyr Elverhøj flyver natravnen ud henover det danske land for at invitere de underjordiske til fest i Elverhøj.

Louise Lindblad: Og det vi skal finde på Stevs, det er jo særlig høj, som jeg har forstået den var, også er sådan kendt vidt og bredt, Elverhøj. Er det Ellekongens høj?

Lone Ree Milkær: Ja, det er der han inviterer til fest og der rejser sig på gloende pæle, og så er der ligesom åbent, så enhver enhver kan komme ind, hvis de bliver inviteret.

Louise Lindblad: Også mennesker?

Lone Ree Milkær: Ja, også mennesker. Men man skal passe lidt på at gøre som elverkongen siger. Fordi man bliver tit inviteret ind på nogle betingelser, altså at så må man ikke spise af maden, eller så skal man tage noget brød med eller sådan. Og det skal man... Det skal man rette sig efter.

Louise Lindblad: "Elverpigerne dansede allerede på Elverhøj, og de dansede med langsjale vævet af tåge og måneskin. Midt inde i Elverhøj var den store sal ordentligt pudset op. Gulvet var vasket med måneskin og væggene var gnedet med hekse fedt, så de skinnede som tulipanblade foran lyset. Hvornår kommer de, spurgte den ene datter. Det kommer an på vind og vejr, sagde Elverkongen. I det samme kom to lygtemænd hoppende, den ene hurtigere end den anden, og derfor kom den ene først. De kommer, de kommer, råbte de. Giv mig min krone og lad mig stå i måneskinnet, sagde Elverkongen".

Louise Lindblad: Er det den? Nå den var ikke så stor haha.

Lone Ree Milkær: Men det er en høj, ja. Nej den ser ikke så kongelig ud...

Louise Lindblad: De lever dybt inde i skoven og i moserne sumpede ellekrat, men de kan altså også ligesom bjergfolket bo i høje. Jeg tænker, at vi skal op på toppen.

Lone Ree Milkær: Det bliver vi næsten nødt til.

Louise Lindblad: Men vil du lige beskrive, hvordan den ser ud her fra, hvor vi står?

Lone Ree Milkær: Ja, altså, det er jo en sådan lidt undervældende høj på en eller anden måde. Den er ikke så stor, og så er der nogle sådan lidt lave træer på den og et eller andet. Der er træ, der er væltet og helt frønnet. Der ligger ned af den ene side, så er der meget højt græs på den. Det ser lidt langhåret ud.

Louise Lindblad: I Elverhøj her på Stevns, bor Ellekongen og hans folk, ellemænd og ellekoner og selvfølgelig de unge, smukke ellepiger. Og fin udsigt.

Lone Ree Milkær: Ja, det er faktisk også tjørnebuske der står her, så dem må man lade stå til ellekongen.

Louise Lindblad: Vil du prøve at beskrive udsigten her?

Lone Ree Milkær: Ja, der er en masse marker rundt omkring, men man kan se ret langt og se sådan ud til det fjerne. Faktisk så er der nogle gårde, lidt i baggrunden og nogle hegn og lidt skov og sådan. Her er meget fint.

Louise Lindblad: Hvis nu jeg... Jeg synes du skal prøve at forestille dig... Nogle gange, så ser man jo de her ellepiger i flok. Lad os prøve at forestille os, at de ligesom danser rundt hernede i en flok på engen eller marken foran os. Hvordan ser det ud?

Lone Ree Milkær: Ja, for mig har det ikke noget med tåge at gøre eller det er sådan lidt de er sådan lidt udflydende, men det er også sådan de har sådan lidt lidt... Deres kjoler er sådan lidt tynde og lange gevandter, og de er langhårede, og det hele er sådan lidt... flyder sådan lidt ud i omgivelserne.

Louise Lindblad: Ellepigerne er meget smukke og forførende væsener. De har langt løsthængende hår og lyse, flagrende kjoler. I morgengryet, og i skumringen kan man være heldig at se dem ofte i flok, mens de flagrer rundt i en ringe dans på engen. Med forførende sang og dans lokker de mennesker til sig. Ellepigerne vil ofte være et meget farligt bekendtskab, for de er ikke, hvad de udgiver sig for. Fortil ligner de mennesker, unge, smukke piger, men når de vender sig om, vil du opdage, at de i ryggen er hule som en rådden træstamme.

Lone Ree Milkær: Hvis håret lige sådan flyder væk, eller man kommer til at se ordentligt på dem, så kan man se, at de er ikke helt, hvad de giver sig ud for at være.

Louise Lindblad: De er hule, som der... som det ofte står beskrevet.

Lone Ree Milkær: Ja, de er hule i ryggen. Det lyder jo lidt klamt egentlig, men ja ja, så er de jo bare smukke og unge og dragende.

Louise Lindblad: Ellefolkets omgang med mennesker har ofte erotiske undertoner. Selv om de har lighedspunkter med bjergfolk, så adskiller de sig alligevel fra hinanden. Ellepiger og ellemænds kendetegn er, at de forfører og lokker. De er mindre menneskelignende og mere dæmoniske, og lader man sig først lokke af de her fortryllende smukke ellepiger, danser man med dem. Så vil man bagefter blive forstumlet og vanvittig. Man vil blive ellevild eller endda dø. Det lyder som en løftet pegefinger. Sådan seksualmoral. Nu skal du ikke lade dig lokke af andre smukke kvinder end den, som du du har derhjemme, agtigt.

Lone Ree Milkær: Ja, eller i hvert fald i det hele taget af unge kvinder og at unge kvinders seksualitet er farlig, i det hele taget, ikke.

Louise Lindblad: Det er det man skal læse mellem linjerne eller hvad?

Lone Ree Milkær: Jeg ved det ikke. Altså ikke nødvendigvis. Det kan også bare være et udtryk for netop det der med ikke at gå over, træde over nogle grænser i det hele taget, ikke?

Louise Lindblad: "I krattet ved Haverslund var der fuld af ellepiger, og i byen boede en mand, som havde en smuk søn ved navn Thomas. Ham havde ellekvinderne et godt øje til, og når han om aftenen drev kvæget ned i folden, hørte han på deres sang og spil og så deres dans. Endelig en aften vovede han sig så nær, at de slog kreds om ham, og så kom han ikke mere hjem. Forældrene ventede forgæves i tre år på ham. Da hørte de tale om en klog kone, der skulle kunne hjælpe. Og de fik hende derned en aften og ventede uden for krattet med spændt opmærksomhed. Endelig hørte dansen op, og ellepigerne forsvandt. Men der lå noget på jorden, og det var Thomas. Men han var død. De havde danset ham ihjel, og blodet flød ud af næse og mund. Det var omtrent år 1700".

Nu har jeg jo påstået, at vi blev inviteret til fest, fordi det er det, som mange forskellige sagnvæsener gør i H.C. Andersens eventyr Elverhøj, blandt andet af lygtemændene, som vi talte om i sidste afsnit. De står med fakler hernede. Og så fik jeg vist også sagt i sidste afsnit, at du ikke er så vild med H.C. Andersen. Jeg synes, du skal have lov til at forklare nu, hvorfor du ikke er det.

Lone Ree Milkær: Det er jeg ikke, fordi at han har ligesom i dansk populærkultur fået patent på de væsener, som vi kender fra folkekulturen og fra folketroen, og det er jo ikke H.C. Andersens fejl, kan man sige, fordi han var jo bare dygtig til at skrive historier, og det er jo nogle fantastiske fortællinger, han har skrevet. Men, for det første, så har han approprieret den her verden og gjort det til eventyrets verden. Altså H.C. Andersens eventyr er jo eventyr og ikke sagn, og forskellen på sagn og eventyr er at sagn noget, der foregår iblandt os. Det foregår i den verden, som menneskene også bor i. Eventyr er noget, der foregår i et andet land langt væk for mange år siden. Der er ligesom nogle regler for eventyr. Det ved vi godt. Det er nogle fortællinger, vi fortæller til hinanden. Det er ikke virkeligt, men folkesagn er jo noget andet. Ellekongen har jo holdt bal lige her, hvor vi står. Det her er en Elverhøj. Det var den, der stod på gloende pæle, og lygtemanden gik på marken, og ellepigerne dansede i mosen, hvor man gik forbi. Og de her fortællinger er noget, som handler om den verden og den natur, vi befinder os i. Og det synes jeg er ærgerligt, at det at H.C. Andersen er blevet kanoniseret sådan i dansk kultur, det har fjernet os. Det har taget magien og fortryllesen ud af den mark, vi står på og gjort den til, til noget, man kalder H.C. Andersens eventyr for kunsteventyr, ikke? Det er blevet til en fortælling om noget, der ikke eksisterer.

Louise Lindblad: Den største forskel på sagn og eventyr er, at sagnene udgiver sig for at være sande, mens både fortællere og tilhørere ved, at eventyr er opdigtede. Eller som Evald Tang Kristensen formulerede det selv engang i 1893 i et brev til en fagfælle: "Jeg må dog fastholde en ytring i Deres artikel. De skriver: Den tid er for længst forbi, hvor man troede på menneskeædende bjergemænd. Hvad mener de med 'man'? Jeg må jo antage københavnernes, thi De mener da ikke jyderne? Menneskeædende bjerge, men tror vel jyderne heller ikke på. Men dem har de vel aldrig troet på. De ved godt og har altid vidst, at eventyr er billedtale, som man ikke skal tro bogstaveligt på. Men sagnet er ikke billedtale. Det er virkelighed og sagnet bjergmænd, dem tror jyderne på". Men han har også været med til at holde dem i live, de her væsener, men det er bare ikke tro mod, hvordan de virkelig var.

Lone Ree Milkær: Ja, lige præcis. Altså, det er det i hvert fald ikke tro mod de fortællinger, som Evald Tang Kristensen gik og samlede ind. Så for eksempel det her med, at det her bal er ellekongens hof. Det består af lygtemænd og ellepigerne og åmanden er også med, tror jeg. Det er sådan en kunstig sammenstilling af de underjordiske som en stor familie som ikke afspejles i de fortællinger, vi ser i Evald Tang Kristensen, har samlet ind, for eksempel, fordi det er det fortællinger om enkelte sagnvæsener og enkelte sådanne møder med... Vi har ikke en fortælling om, at 'så kom der en lygtemænd og en ellepige gående sammen, og så mødte jeg dem'. Det er ligesom...

Louise Lindblad: Det hører eventyret til... Til sådan en rigtig fest i en Elverhøj. Hvordan foregår det så typisk? Altså, hvis nu vi skal forestille os, at vi var her ved fuldmånetid i mørket, og at der skulle være fest i højen i aften? Altså hvordan? Hvad ser vi, når vi træder ind? Hvordan ser det ud?

Lone Ree Milkær: For det første, så ser vi det først på afstand, fordi højen den rejser sig på gloende pæle. Og det er sådan, at vi opdager, at nu er der åbent ind til den anden verden. Og så

er der, inde i højen, er der fest. Altså, der er veldækkede borde og rigeligt af øl og mad på bordene og masser af mennesker. Masser af ellefolk, som har det sjovt og morer sig og holder fest.

Louise Lindblad: Danmarks største folkemindesamler, Evald Tang Kristensen dør den 8. april 1929, 86 år gammel. Han bliver begravet på Vejle Kirkegård tæt på datteren Sigyn og hans anden hustru Grethe. Han efterlader sig hustruen Kirsten Marie, i alt syv børn og omtrent 3000 viser, tusind melodier, 2700 eventyr og femogtyve tusind sagn, et ufatteligt indsamlingsarbejde, som i dag er en helt enormt vigtig kilde til at forstå 1800-tallets folkeliv. Jeg forstår nu, at sagnene er meget mere end gode historier. Det er virkelige skæbneberetninger, et kulturhistorisk skatkammer og en indgang til en magisk verden, jeg slet ikke kendte til. For mig, så vækker sagnene på en måde landskabet til live. De besjæler det, ånder liv i det, og de minder mig om, at få ting her i livet er under vores fulde kontrol. Der er kræfter i spil, der er mægtigere end os...
Når festen slutter i Elverhøj, så går højen ned?

Lone Ree Milkær: Ja ja, så går den ned. Så er det jo bare om at være kommet ud for det første og så og så må man vente til den står på pæle igen, altså før man kommer ind. Hvis man er heldig, så har man måske fået en skat med ud, som man så skal bruge på den rigtige måde, eller så kan det være den forsvinde igen.

Louise Lindblad: Jeg kan godt lide at forestille mig, at da elektriciteten kom, og at vejen ligesom blev oplyst, at alle de her væsener så krøb ned i deres høje eller mosevandet eller. Det er derfor, vi ikke kan se dem. Det er fordi de har de er krøbet ned og ikke ikke kommer frem mere, fordi at der er kommet denne her oplysning på alle mulige måder.

Lone Ree Milkær: Ja, det kan sagtens være at de ligger der og venter på at vi får vi får øje på dem igen, eller i hvert fald at de mærker at vi er klar til at de tager kontakt med os igen.

Fortæller: Du har nu lyttet til sidste afsnit af sæsonen, vi kalder Skyggelandet. Det lykkedes folkemindesamling Evald Tang Kristensen at sikre fremtidige generationer, dig og mig alle historierne om bjergfolk, heksene og trolde, Åmanden, Helhesten, Lygtemanden og Ellefolket - overnaturlige væsener, som levede i en verden, der forsvandt kun få årtier senere. Sagnvæsenerne, de har, så vidt vides, ikke viser naturen siden Evalds tid, men hvem ved? Når tusmørket i aften falder på, vil ellepigernes betagende ansigter måske forsigtigt titte frem fra Elverhøj. Ja, altså lige indtil den kunstige gadebelysning tændes. Og de overnaturlige væsener, der befolker vores natur, er der fuldt på en, i deres skjul.

Lydklip af Kvinde fra Bakkebølle: Kære Louise. Jeg lytter jo til jeres podcast omkring de her fortællinger. Det sidste afsnit lyttede jeg med velbehag, fordi jeg er jo selv oprindeligt fra Bakkebølle, hvor I var. Jeg er snart 55 år, men jeg har faktisk oplevet de her ildkugler i Bakkebølle i nyere tid. Jeg har faktisk oplevet det tre gange som voksen, og da du fortalte om det her fænomen, omkring det her Maren har oplevet, så tænkte jeg hold da op, det var jo ligesom at se mig gå der og så opleve det.

Louise Lindblad: Obscuritas er produceret af Louise Lindblad for Vores Tid. Redaktør er Rikke Caroline Carlsen. De gamle viser, du hørte under vejs, sunget af Evald Tang Kristensens meddelere, stammer fra Dansk Folkemindesamling, Det Kongelige Bibliotek.

Speaker1: Du har lyttet til en podcast fra Nationalmuseets mediehus, Vores Tid. Følg os på Facebook og Instagram, så får du fascinerende historier og nyt om episoder fra vores mange podcasts.

[Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus](#)

[Obscuritas 5:8 Skyggelandet](#)

Produceret af Louise Lindblad for Vores Tid